

III Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Аўтэнтчны фальклор: праблемы вывучэння, захавання, пераймання”. Мінск, 29-30 красавіка 2009 г.

(III Міжнародна навукова-практычна канферэнцыя „Автэнтчны фальклор: праблемы вивчення, збереження, наслідування”. Мінськ, 29-30 квітня 2009 р.)

У білоруській фольклористиці на початку ХХІ століття помітно активувалися студії над традиційною народною творчістю, що стало можливим насамперед завдяки суттєвому сприянню влади. Так, від 2001 року у Білорусі розпочала діяти Державна програма із збереження і підтримки народного мистецтва, основними завданнями якої стали організація наукових досліджень традиційної культури, фіксація її автентичних проявів, створення національного банку нематеріальних культурних цінностей, підготовка відповідних фахівців¹ і т. ін. Реалізацію програми на практиці взяли на себе три столичні інституції Білорусі: Білоруський державний інститут проблем культури, Інститут мистецтвознавства, етнографії та фольклору Національної академії наук Білорусі та Білоруський державний університет культури і мистецтва (БДУКІМ).

У низці перелічених закладів гідне місце посідає Університет культури і мистецтв², у стінах якого етномузикознавча науково-педагогічна діяльність розпочалася порівняно недавно. Так, у 2003 році в закладі була створена кафедра етнології та фольклору (з 2009 р. завідувач – Вячеслав Калацей)³, на якій здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю „народна творчість” із спеціалізаціями „народна творчість (теоретичний фольклор)” та „етнофоноведство (автентичні народні пісні)”⁴, а також розробляється наукова проблема „Традиційна духовна культура білоруського народу: історичний досвід та етнопедагогічні цінності”⁵. Від

¹ Інформація із сайту: <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00193-RU.pdf>. – 22.12.2010.

² Білоруський державний університет культури і мистецтв – колишній Мінський інститут культури, створений у 1975 році на базі бібліотечного факультету Мінського державного педагогічного інституту ім. Горького. У 90-х роках минулого століття заклад було реорганізовано до університетського рівня, а в 1999 році вишу офіційно був наданий статус провідної вищої навчальної установи у національній системі освіти в сфері культури. Інформація з сайту: <http://www.buk.by/about/history/>. – 22.12.2010.

³ Крім того, у виші працюють кафедри білоруської народнопісенної творчості (спеціалізація: „хорова народна музика”, „спів (народний)”) та народноінструментальної творчості (спеціалізація „інструментальна народна музика”).

⁴ Інформація з сайту: <http://www.buk.by/process/fakultet%202/>. – 22.12.2010.

⁵ Інформація з сайту: <http://www.abiturient.by/university/bsuarts/caf-activity-info>. – 22.12.2010.

2004 року під патронатом Комісії ЮНЕСКО при кафедрі деякий час працював Центр з вивчення та збереження нематеріальної культурної спадщини білорусів „Вічний”. Нині в університеті також функціонують центр збереження спадщини усної традиції білорусів (у діяльності якого беруть участь не лише викладачі та студенти вишу, але й інші поціновувачі фольклору) та від 2000 року науково-творча лабораторія білоруських народних музичних інструментів.

Ефективною формою музично-фольклористичної діяльності Університету є проведення конференцій під назвою „Автентичний фольклор: проблеми вивчення, збереження, наслідування”, які цей виш організовує щорічно (починаючи від 2007 року) за підтримки Міністерства культури Республіки Білорусь. В одній з них – III Міжнародній науково-практичній конференції, що відбулася 29-30 квітня 2009 року, поряд із білоруськими та російськими фахівцями взяли участь і українські етномузикологи переважно із західних теренів (зокрема представники ПНДЛМЕ ЛНМА¹ та РДГУ²).

До конференції традиційно була приурочена низка заходів, зокрема майстер-класи місцевих та приїжджих спеціалістів, а також два різнопланових концерти – автентичного та постфольклорного виконання.

Перший конференційний день був надзвичайно насиченим, оскільки повністю вмістив у себе наукові засідання (і пленарне, і секційні) та один із концертів. У ранішньому пленарному засіданні, якому передував короткий привітальний виступ проректора з наукової роботи БДУКІМ М. Можейко, взяли участь відомі етномузикологи з Білорусії, України, Росії та Литви (Т. Варфаламєєва та І. Назіна (Мінськ), І. Мацієвський та Г. Тавлай (Санкт-Петербург), П. Андрійчук (Київ) та І. Страдзісне (Вільнюс). Пленарні доповіді науковців були різноманітними за тематикою та глибокими за змістом. Так, виступ І. Мацієвського був присвячений глобальному питанню пошуку шляхів духовного виживання етносів у складних сучасних умовах, повідомлення Г. Тавлай – перспективам використання міждисциплінарного підходу (зокрема методів етномузикології, лінгвістики, антропології та ін.) для комплексного дослідження обрядової білоруської пісенності; промова І. Назіної висвітлювала визначальні риси музично-інструментальної культури білорусів, П. Андрійчука – регіональні ознаки українського

¹ ПНДЛМЕ ЛНМА – Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. У конференції взяли участь двоє працівників лабораторії: автор цієї розвідки із повідомленням „Музично-етнографічний архів ПНДЛМЕ: основні етапи становлення та перспективи розвитку” та Лариса Лукашенко із доповіддю „До проблеми кореляції геолінгвістичних і мелеоеграфічних явищ (на прикладі традиційної вокально-обрядової культури Північного Підляшшя)”.

² РДГУ – Рівненський державний гуманітарний університет.

народного хорового співу, а І. Стадзісне – особливості фольклорного руху Литви кінця ХХ – початку ХХІ століть. Дещо вирізнявся лише пленарний виступ Т. Варфаламеєвої, який презентував черговий четвертий том антологічної серії „Традиційна мистецька культура білорусів” під назвою „Брестське Полісся” (ініційованої і підготовленої доповідачем)¹.

Секційні засідання, як і пленарне, також виявилися дуже тематично розмаїтими, тим більше, що в них, окрім етномузикологів (як це було в пленарних виступах), взяли участь представники багатьох інших спеціальностей – етнографи, етнофілологи, етнохореологи, історики, музикознавці, театрознавці, філософи, дослідники образотворчого мистецтва і т.п. Всього працювало 7 секцій під назвами: „Проблеми охорони нематеріальної культурної спадщини на державному та міжнародному рівнях”, „Трансформація жанрів і видів автентичного фольклору”, „Семантика і міфопоетика календарної обрядовості”, „Традиційна культура в сучасному освітньому просторі: теорія і практика”, „Фольклор у міжпредметних зв'язках”, „Проблеми охорони і переймання народної пісенної традиції” та „Проблеми охорони і популяризації народної інструментальної музичної культури”. Усі засідання відбувалися одночасно в різних аудиторіях Університету протягом двох пообідніх годин. Такий „концентрований” спосіб роботи конференції², з одного боку, дозволив великій кількості науковців (у програмі було заявлено 87 (!) осіб) виголосити доповіді у стислий термін, однак, з іншого боку, позбавив доповідачів можливості відвідати будь-яке інше засідання, окрім свого, що було особливо прикро з огляду на те, що тематика багатьох секцій була взаємопов'язаною³.

¹ Див. рецензію Ю. Рибачка на згадане видання у цьому числі Етномузики на с. 192-196. Про перші два випуски цієї серії див. детальніше: *його ж.*: Традиційная мастацкая культура беларусаў”: У 6 т. – Минск: Бел. навука, 2001 у другому випуску „Етномузики” // Етномузика. – Львів, 2007. – Число. 2. – С. 215–218.

² Такий спосіб проведення цієї конференції є вже традиційним. Див.: <http://www.actngo.info/en/node/126771>. – 22.12.2010.

³ Не завжди вдалим було і групування виступів у секції. Зокрема не надто численні доповіді етномузикознавців були розпорошені по різних засіданнях і нерідко звучали перед фахівцями, вельми далекими від музичної фольклористики. Крім того, окремі повідомлення не зовсім відповідали секційній проблематиці: наприклад, суто етномузикологічна доповідь Ю. Рибачка „Методика музично-діалектологічних досліджень в Україні: досвід львівської школи” потрапила в „освітню” секцію, вочевидь, через заявлене в темі слова „школа”, натомість виступ Р. Дзвінки „Комплексний підхід у професійній підготовці музиканта-фольклориста (із досвіду роботи Інституту мистецтв РДГУ)”, явно педагогічного спрямування, був віднесений до секції про збереження та переймання народної пісенної традиції. Ці та інші незначні недоліки укладання секційних програм виникли внаслідок надмірно великої кількості різнофахових та різнотематичних, але при цьому нерідко споріднених за змістом конференційних матеріалів.

Загалом секційна програма виявилася надзвичайно насиченою. На жаль, формат цього повідомлення не дозволяє бодай побіжно згадати всі доповіді, навіть якщо брати до уваги лише етномузикознавчі. Тому коротко викладу суть лише однієї промови – „Стан і проблеми охорони нематеріальної культурної спадщини Республіки Білорусь”, виголошеної Н. Хвир. У цій доповіді містилася надзвичайно актуальна і корисна для присутніх на засіданні дослідників народної музики з різних країн інформація про особливості здійснення в Білорусі проекту виявлення явищ традиційної культури з метою надання їм статусу історико-культурних цінностей. Подібні явища (до яких згідно із Конвенцією ЮНЕСКО належать і окремі „автентичні прояви народної творчості людини, які побутують у реальному часі і просторі”¹, у тому числі обряди та пісенні традиції) охороняються в Білорусі на державному рівні із відповідно до спеціально прийнятого закону. На сучасному етапі першочерговою залишається проблема фахової інвентаризації наявних культурних цінностей, без якої неможливе їх наступне занесення в реєстри нематеріальної спадщини ЮНЕСКО і яка потребує нагального вирішення цілого ряду завдань (наукових, методичних, педагогічних тощо).

Перший конференційний день завершився V етнографічним концертом „Фольклор білоруської глибинки”, який від 2006 р. традиційно організовується силами Університету мистецтв. У концерті взяли участь два колективи – сімейний інструментальний ансамбль „Гуга” Постацького району Вітебської області та широко відомий у Білорусі автентичний пісенний гурт села Ананчиці Солігорського району Мінської області². Ананчицький гурт виконав низку білоруських народних пісень, а також танець краков’як (у супроводі баяна), до якого залучив учасників конференції та інших слухачів концерту.

Зранку другого дня відбулися майстер-класи провідних спеціалістів у галузі дослідження народних пісенних, інструментальних та хореографічних традицій. Особливий інтерес слухачів викликали відео-презентації російського етномузиколога І. Попової про північноросійські гусла та фольклористики з Берестейщини І. Мазюк про чоловічий традиційний спів Білорусі. По обіді розпочався концерт вторинних фольклорних ансамблів, більшість з яких з року в рік запрошують до участі в концертах,

¹ Хвир Н. Состояние и проблемы охраны нематериального культурного наследия Республики Беларусь // Аўтэнтчны фальклор: праблемы вывучэння, захавання, пераймання: зборнік навуковых прац удзельнікаў III Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 29 – 30 красавіка 2009 г.) / БДУКМ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск: БДУКМ, 2009. – С. 34.

² Колектив функціонує вже понад 40 років, у 1981 році фірма „Мелодія” випустила грампластинку із записами цього гурту.

приурочених до цієї конференції. Зокрема, у програмі були заявлені такі гурти: „Кудзьмень”, „Гута”, „Етнасуполка”, „Кроса”, „Талака”, „Рапе”, „Гуды” (всі з Білорусі), а також „Будьмо” (м. Київ), „Reketukas” (Вільнюс) та „Горина” (м. Рівне).

Загалом III Міжнародна науково-практична конференція пройшла на високому фаховому рівні головню завдяки участі в ній великої кількості широко відомих дослідників народної творчості. Разом з тим фольклористи-початківці отримали нагоду не лише почути глибокі думки своїх досвідчених колег, але й представити загалу результати власної наукової роботи. Слід також віддати належне організаторам конференції, які не лише чітко та регламентовано провели усі заплановані заходи, а й за кілька місяців – уже на початку літа 2009 року – видали конференційні матеріали обсягом майже 200 сторінок великого формату¹.

Ліна Добрянська

Проблеми етномузикології та фольклористичної архівістики на Міжнародній науковій конференції до 70-річчя заснування Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси

15-17 жовтня 2009 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулася Міжнародна наукова конференція, приурочена 70-річчю заснування Кафедри української фольклористики імені Філарета Колесси.

Ювілянтка була створена восени 1939 року як кафедра фольклору й етнографії у Львівському державному університеті імені Івана Франка. Її очолив академік Філарет Колесса – один із фундаторів українського етномузикознавства, музикознавець, композитор, етнограф, літературознавець. Після його смерті у 1947 році інституція на довгі десятиліття припинила своє існування і лише 1991 року продовжила роботу уже як кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси.

Визначаючи основні напрямки роботи конференції, організатори орієнтувались на багатогранність наукових інтересів Ф. Колесси. Відтак запропонована для обговорення проблематика стала певним чином продовженням студій академіка. На конференції працювали секції історії української фольклористики, теоретичних питань фольклористики, фольклору та літератури, фольклористики й етнології, сучасного фольклору, записування й архівування фольклорних текстів, проблем етномузикології.

¹ Див.: Аўтэнтчны фальклор.